

Förvaltningsplan för Vildsvin i Östergötlands län 2022–2025

Titel: Förvaltningsplan för vildsvin i Östergötlands län 2022–2025
Utgivare: Länsstyrelsen i Östergötlands län
Diarienummer: 218-2855-2021

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Innehåll

Inledning.....	4
Syfte.....	4
Nationella mål	5
Nationella resultatmål.....	5
Mål för Östergötlands län.....	5
Övergripande mål med vildsvinsstammen i Östergötland	5
Mätbara mål för vildsvinsstammen.....	5
Bakgrund	6
Vem ansvarar för vad?	6
Nuläget i Östergötland	7
Hur många vildsvin finns det?	7
Avskjutning i länet	7
Viltolyckor.....	8
Skador inom jordbruket	9
Skador inom skogsbruket	10
Fakta om vildsvin.....	11
Sjukdomar hos vildsvin.....	11
Afrikansk svinpest (ASF)	11
Salmonella	12
Trikiner	12
Vildsvin som livsmedel	12
Åtgärder.....	13
Åtgärder för markägare och jakträttshavare	13
Samverkan och samarbete	13
Förebygga skador i lantbruket.....	14
Lokalt målstyrd vildsvinsförvaltning	14
Reglera tätheten genom jakt.....	15
Planerat jakttryck	15
Åtling och utfodring.....	16
Skriftliga jakträttsavtal	17
Förebyggande åtgärder vid olycksdrabbade vägar	17
Sammanfattning av åtgärder för markägare och jakträttshavare	17
Åtgärder för minskad påverkan av vildsvin inom tätbebyggt område.....	18
Beredskap hos kommuner.....	18
Information till allmänheten	18

Åtgärder i trafiken	19
Viltstängsel	19
Planskilda viltövergångar.....	19
Varningsskyltar	19
Hastighetsbegränsningar.....	19
Rörelsedetektorer	19
Dov- och vildsvinsprojektet.....	19
Inventeringsmetoder.....	20
Åtelkameror.....	20
Kunskap och utbildning	21
Mer vildsvinskött till konsument.....	21
Förebyggande arbete om afrikansk svinpest	22
Uppföljning	24
Referenser	24

Inledning

Länsstyrelserna fick i april 2020 regeringens uppdrag att utifrån Naturvårdsverkets nationella förvaltningsplan för vildsvin revidera sina regionala förvaltningsplaner enligt Regeringsbeslut 2020-04-09, N2020/01011/DL.

Regeringens uppdrag till länsstyrelserna ligger inom ramen för livsmedelsstrategin i syfte att bidra till en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. Konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val. Dessa åtgärder är en del av det så kallade vildsvinspaketet i livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 (N2019/03241/JL).

Detta dokument är en bilaga till den nuvarande förvaltningsplanen för klövvilt i Östergötland som fastställdes 2019 och ersätter där delen om vildsvin.

Syfte

Den regionala förvaltningsplanen, grundad på den nationella förvaltningsplanen för vildsvin, ska ge en tydlig beskrivning av de regionala målsättningarna med vildsvinsförvaltningen och beskriva hur samverkan på flera nivåer kan ökas genom en samförvaltning av övrigt klövvilt, där förvaltningen anpassas efter lokala behov. Planen ska vara vägledande för att minska antalet trafikolyckor som orsakas av vildsvin, att jordbrukets livsmedelsproduktion tillförsäkras goda förutsättningar samt att öka andelen kött från fällda vildsvin som tas tillvara och blir tillgängligt som livsmedel.

Förvaltningsplanen ska ge vägledning och förslag på åtgärder som jägare, markägare och lantbrukare kan tillämpa för att uppnå målen och uttrycka en viljeinriktning samt beskrivning på åtgärder regionalt och lokalt som ska bidra till de uppsatta målen. Det är jakträttshavare, markägare och lantbrukare som lokalt har största möjligheten att bidra till en god förvaltning med stöd av Länsstyrelsens vägledning. Beslut om åtgärder i samverkan lokalt har avgörande betydelse för utvecklingen de närmaste åren.

Länsstyrelsens vildsvinsförvaltning strävar efter att bedrivas adaptivt. Genom att formulera konkreta mål utifrån regionala och lokala förutsättningar samt ta fram åtgärder kopplade till dessa mål har man satt grunden för förvaltningen. Att därefter bedriva en löpande övervakning av utvecklingen under förvaltningsarbetet samt återkommande genomföra justeringar utefter kunskapsunderlag definierar en adaptiv förvaltning.

Figur 1, Den adaptiva förvaltningsnunnan – ett arbetssätt för viltförvaltning som syftar till att åstadkomma förändring genom anpassning.

Nationella mål

Det övergripande nationella målet för vildsvin är att få till stånd en hållbar, kontrollerad och frisk population som är anpassad till regionala och lokala förutsättningar (Naturvårdsverket, 2020). Då situationen med vildsvin på många håll varit okontrollerad finns i den nationella planen ett generellt förvaltningsmål att uppnå en kontrollerad vildsvinspopulation och minska skadeverkningarna.

Nationella resultatmål

1. År 2025 är antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade färre än 3 000 per år.
2. År 2025 har kostnaderna för vildsvinens skador på jordbruksgrödor halverats och är mindre än 500 miljoner kronor per år.
3. År 2025 har insatserna för att reducera skador på enskilda och offentliga anläggningar såsom trädgårdar, idrottsanläggningar och kyrkogårdar, ökat.

Nationella åtgärds mål

4. År 2023 är samverkan mellan förvaltande aktörer etablerad och är ett naturligt arbetssätt.
5. År 2025 är svenskt vildsvinskött i större utsträckning än 2019, en del av det kött som finns i handeln och som serveras i offentlig sektor.

Mål för Östergötlands län

Målen syftar även till att kunna vara vägledande i förvaltningen för friska och livskraftiga vildsvinsstammar i balans med övriga klövviltstammar, foderresurser och skadenivåer.

För att öka chansen att vi når våra mål med vildsvinsförvaltningen, bör varje mål uppfylla vissa kriterier. Ett mål är funktionellt om det är SMART – specifikt, mätbart, accepterat, realistiskt och tidsatt. Idag saknar vildsvinsförvaltningen vetenskapligt utvärderade inventeringsmetoder för vildsvinspopulationen och skadorna den orsakar. Därför är det svårt att sätta upp sådana mål i vildsvinsförvaltningen. Vissa delar av förvaltningen går dock att följa upp även med dagens data och sätts därmed som konkreta siffermål. Då förvaltningen avses vara adaptiv kan mål omformuleras med siffermål om nya kvalitetssäkrade metoder tas fram.

Övergripande mål med vildsvinsstammen i Östergötland

- Ökad samverkan och samarbete på alla nivåer ska främjas i vildsvinsförvaltningen, där stammen ska anpassas efter lokala förutsättningar
- År 2025 ska vildsvinsskador inom jordbruket vara så lågt att det inte väsentligt försvårar primärproduktionen inom jordbruket
- Att verka för att utbrott av afrikansk Svinpest undviks och vid ett eventuellt utbrott ha en beredskapsplan för att förhindra smittspridningen till tamsvin
- Underlätta jägarnas möjlighet att tillgängliggöra vildsvinskött från fällda vildsvin till konsument

Mätbara mål för vildsvinsstammen

- Antalet vildsvinsolyckor i trafiken ska inte överstiga 250 olyckor i genomsnitt årligen under nästkommande treårsperiod (2023–2025). (Föregående treårsperiod, 2019–2021 registrerades i genomsnitt årligen 486 vildsvinsolyckor) – viltolycka.se
- Vildsvinspopulationen i länet ska minska, mätbart genom avskjutningsstatistik - viltdata.se

Bakgrund

I Sverige har vildsvin varit en del av den naturliga faunan i tusentals år. Genom högt jakttryck utrotades vildsvinen i slutet av 1700-talet. De vildsvin som finns i Sverige idag kommer ifrån några få individer som rymt eller släppts ut från hägn i södra delarna av Sverige på mitten av 1970-talet. Vildsvinen ökade och etablerade sig på flera håll i landet. Under 1981 beslutade Riksdagen att vildsvinen, förutom en liten population i Stockholms län, skulle utrotas. Den lilla kvarvarande populationen på ca 50–100 individer fick leva kvar på Tullgarn i Stockholms län för forskningsändamål (1980/81:JoU16).

Naturvårdsverket fick ansvar att följa utvecklingen i forskningspopulationen och publicerade 1985 ett forskningsresultat. Detta ledde till en revidering av Jaktlagen och att vildsvinen fick hemortsrätt i landet igen (1986/87:JoU15).

Vildsvinspopulationen har efter tid ökat i antal och utbredning, med regionala undantag det senaste året. Hur vildsvinens ökning och utbredning skett kan delvis följas med hjälp av jägarnas avskjutningsstatistik. Jaktåret 2019/2020 fälldes det nationellt totalt 158 809st vildsvin, så många vildsvin har inte fällts tidigare. (viltdata.se)

Vildsvin är en värdefull resurs i form av jaktbart vilt och livsmedel, som utgör ett inslag i den svenska faunan. Under de senaste 25 åren har Östergötlands vildsvinspopulation utvecklats från att finnas på spridda lokala områden till att idag vara spridd över hela länet. Tätheten varierar mycket och på flera områden kan stammarna vara så pass stora att de ställer till med allvarliga skador. Framför allt för jordbrukarna, men också för allmänhet och kommuner i form av bök i trädgårdar och på offentliga grönytor.

Sedan 2015 har antalet viltolyckor med vildsvin ökat markant fram till och med år 2020. Det finns samband mellan antalet viltolyckor och vildsvinspopulationens storlek, vilket tyder på att vildsvinstammen har ökat. Enligt rapporter från Nationella Viltolycksrådet har det påvisats en minskad frekvens av trafikolyckor med vildsvin under åren 2020 och 2021. Vilket kan tyda på en minskad population. För att minska olyckorna ytterligare samt skadorna inom jordbruket krävs det att vildsvinsstammen förvaltas mer aktivt än tidigare och med beaktning på dess artspecifika levnadssätt krävs en god samverkan lokalt, mellan jägare, markägare, lantbrukare och berörda intressenter.

Vem ansvarar för vad?

I Sverige är flera myndigheter ansvariga för viltförvaltningen på olika nivåer. Naturvårdsverket är den nationella jakt- och viltmyndigheten som har det övergripande ansvaret för landets viltförvaltning. Naturvårdsverket beslutar om föreskrifter för bland annat jakt, inventering och ersättning för skador som orsakats av vilt. Det är Naturvårdsverket som har tagit fram den nationella förvaltningsplanen för vildsvin.

På regional nivå har länsstyrelsen flera olika uppdrag inom viltförvaltningen. Ett av länsstyrelsens främsta uppdrag inom viltförvaltningen är att verka för samverkan mellan olika intressenter. Viltförvaltningsdelegationen är en del av länsstyrelsen som har i uppdrag att bland annat besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen inom länet. För vissa viltarter har länsstyrelserna fått i uppdrag att ta fram förvaltningsplaner. Dessa förvaltningsplaner är vägledande. Markägare och

jakträttsinnehavare kan använda dessa som en utgångspunkt för lokala förvaltningsstrategier och planer.

Markägare har huvudansvaret för all förvaltning av sin fastighet. Markägaren kan arrendera ut jakten och lantbruket till andra parter, arrendatorerna blir då delaktiga i ansvaret för förvaltningen av fastigheten. Svensk jaktlagstiftning säger att markägare och jakträttshavare har ett gemensamt ansvar för viltförvaltningen. De lokala förvaltningsstrategierna och planerna bör därför tas fram i samverkan mellan markägare och jägare.

Det finns dock fler viktiga aktörer på lokal nivå än bara markägare och jägare. Kommuner är viktiga intressenter som ägare av mark och anläggningar. Kommuner kan även fungera som en företrädare för kommuninvånarna. Inom livsmedelskontrollen kan kommuner få en utökad roll genom lagändringar. Från och med 2022 kan detaljhandelsanläggningar ges möjlighet att ta emot och sälja vildsvinskött direkt till konsumenter.

Nuläget i Östergötland

Hur många vildsvin finns det?

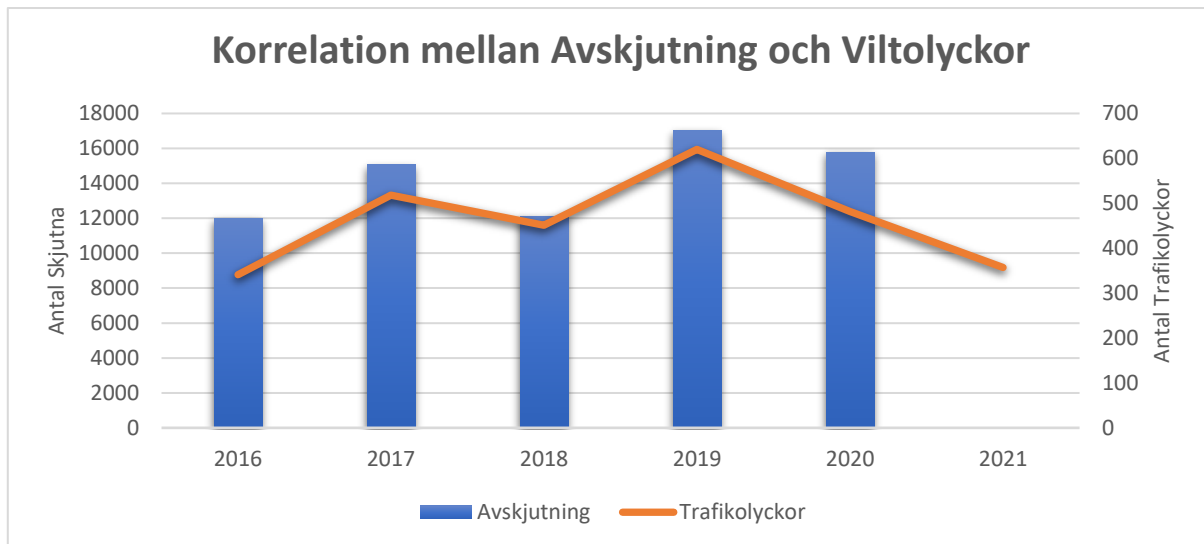
Antalet vildsvin har inte inventerats systematiskt i länet och det går därför inte att säga hur stor stammen eller tätheten är. Anledningen är att det idag saknas officiella inventeringsmetoder för vildsvin. Naturvårdsverket har dock i den nationella förvaltningsplanen tagit på sig att ta fram metoder för inventering av vildsvinspopulationernas storlek och täthet.

Det är däremot möjligt att följa trender i populationens utveckling under en längre tid om det finns tillförlitlig avskjutningsstatistik. Jägare uppmuntras därför att rapportera sin avskjutning till Svenska Jägareförbundets nationella databas, Viltdata. Rapporterna kvalitetssäkras av Svenska Jägareförbundet och används sedan som underlag för att göra länsvisa och nationella skattningar av den årliga avskjutningen.

Avskjutning i länet

Enligt statistiken från Viltdata har antalet fällda vildsvin i Östergötlands län ökat med över 150% sedan jaktåret 2010/2011, från 6187 till 15 772 år 2020/2021. Fördelningen mellan fällda suggor, galtar och kultingar har varit relativt jämn mellan åren. För att avskjutningsstatistiken ska vara tillförlitlig bör varje jaktvårdsrets ha en rapporteringsgrad på över 30 procent. Under perioden 2017–2020 hade samtliga jaktvårdsretsar i Östergötlands län en genomsnittlig rapporteringsgrad på 44 procent. Det senaste året ser vi en tendens till minskning i avskjutningen i Östergötland men en ökning totalt nationellt. Det kan tyda på en minskad regional population, men det är osäkert att dra några slutsatser efter endast ett år då underlaget inte är grundat på faktisk populationsstorlek.

Trenderna i avskjutningen hänger ihop med antalet trafikolyckor av vildsvin. Det säkerställer till stor del användandet av dessa underlag i en förvaltning. Ökar vildsvinspopulationen ökar också avskjutningen samt antalet trafikolyckor där vildsvin är inblandade. Se diagram nedan. Avskjutningen för jaktåret 2021/2022 är inte sammanställt då avskjutningen beräknas per jaktår (1 juli-30 juni) och redovisas därför inte i diagrammet.

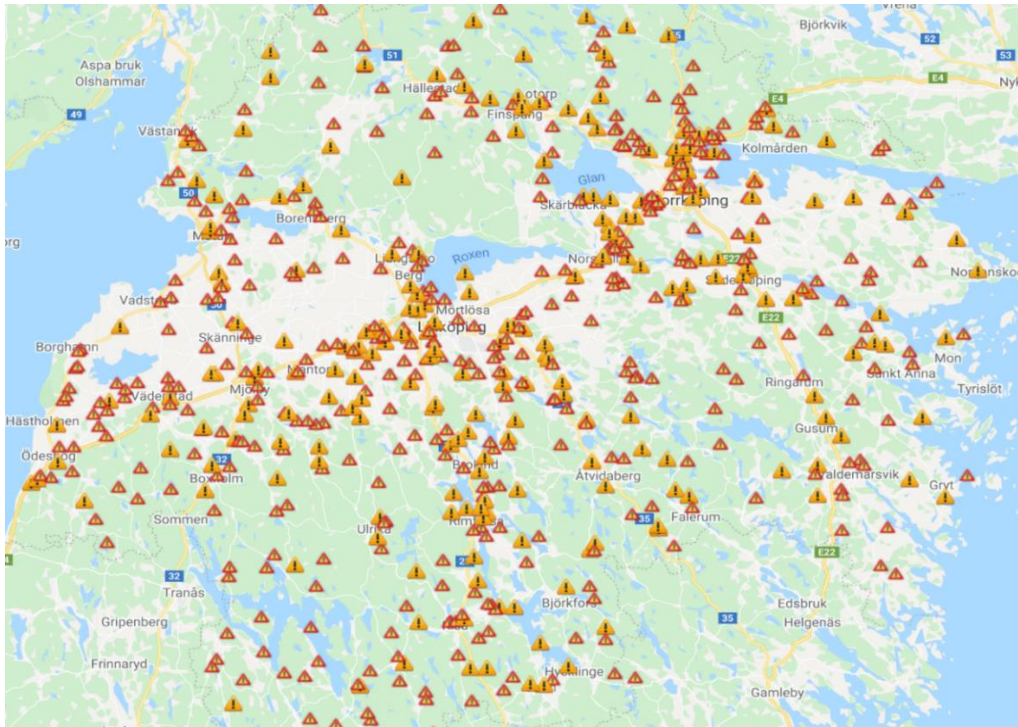
Figur 2, Korrelationen mellan Avskjutning och Viltolyckor (2016–2021) Källa: vildata.se & viltolycka.se

Viltolyckor

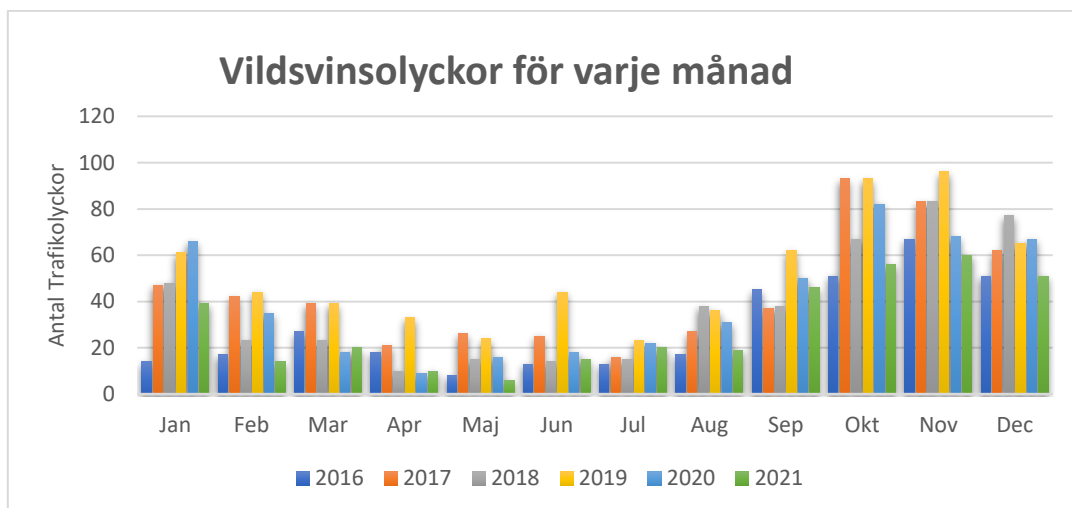
Naturvårdsverket har satt upp ett nationellt mål som innebär att viltolyckorna med vildsvin ska vara färre än 3000st år 2025. Enligt viltolycka.se uppgick antalet viltolyckor med vildsvin till 7217st år 2020. Varav 482st i Östergötlands län.

I Östergötlands ser vi en minskning av viltolyckor med vildsvin de senaste åren (2020 & 2021). År 2021 minskade antalet ytterligare till ett antal om 357 olyckor. Trafikflödet minskade under 2020, vilket kan ha påverkat utfallet med vildsvinsolyckor. Intressant är dock att antalet viltolyckor av andra klövviltsarter inte påvisade liknande minskad trend. Det är svårt att dra slutsatsen av dessa tendenser att vildsvinspopulationen skulle vara på nedgång efter endast ett fåtal år med minskning. Underlag som antalet viltolyckor ger oss värdefull information för att kunna ta fram regionala målsättningar och åtgärder.

I figur 4 visas hur antalet viltolyckor förändras över årstiderna. Den högsta frekvensen av viltolyckor sker under perioden oktober till januari. Enligt Nationella Viltolycksrådet (NVR) är orsaken till det att viltets mest aktiva period på dygnet, alltså gryning och skymning, infaller i samband med den tid på dygnet då vägarna är som mest trafikerade. Andra orsaker som brunst, jakt, födosök och väglag kan också påverka.

Figur 3, Trafikolyckor orsakade av vildsvin under åren 2019–2021. Källa: viltolycka.se

Figur 4, Viltolyckor med vildsvin under åren 2016–2021 för varje månad. Källa: viltolycka.se

Skador inom jordbruket

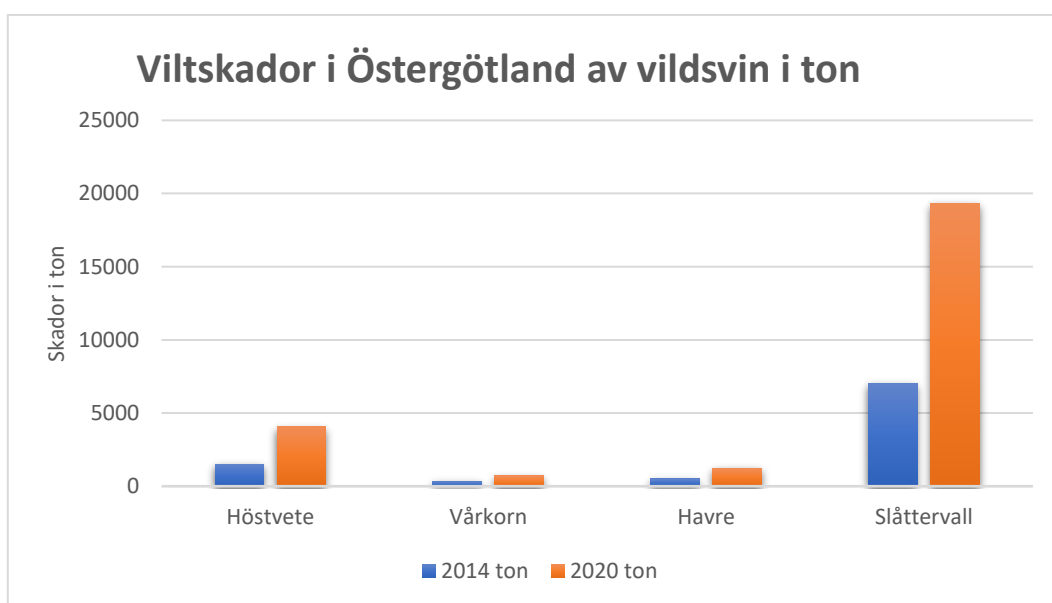
Vildsvin kan orsaka stora skador inom jordbruket. Grödor förstörs när vildsvinen betar och/eller bökar i jorden för att söka föda. Stenar som de bökar upp kan orsaka indirekta kostnader genom att förstöra maskiner. Vildsvinens påverkan på jordbruket varierar över året, de flesta skadorna rapporteras i augusti när spannmålen är mogna. Skador på betes- och slåttervallar sker främst under vår och försommar samt på sensommaren och hösten.

De faktiska skadenivåerna orsakade av vildsvin i Östergötlands län är okända men lantbrukares uppskattningar tyder på att det har ökat över tid. Att inventera och beräkna skador orsakade av vildsvin kan vara svårt, särskilt i områden där både hjortar och vildsvin har en påverkan på jordbruket. Naturvårdsverket har i den nationella förvaltningsplanen tagit på sig att ta fram en metod

för att inventera skador orsakade av vildsvin i gröda. Genom säkerställda metoder för mätningar av skador orsakade av vildsvin kan sådant underlag ligga till grund för beslut i förvaltningen.

Jordbruksverket har dock tagit fram statistik över uppskattade skador orsakade av vilt för åren 2014 och 2020. Med hjälp av en enkätundersökning utförd av Statistiska centralbyrån (SCB) fick lantbrukare uppskatta skadorna för olika grödor, procentuellt och i mängd, för hela landet, länsvis och uppdelat på olika viltarter. Tabellen i figur 5, beskriver skördebortfallet orsakat av vildsvin under åren 2014 och 2020 i ton av grödorna höstvetete, vårkorn, havre och slåttervall i Östergötlands län.

Resultatet av undersökningen visar att skadorna i de tre mest odlade (total odlad areal, Östergötland) spannmålsgrödorna samt slåttervall har ökat kraftigt mellan åren 2014 och 2020. Där skadorna i höstvetete och slåttervall står för den största ökningen, en ökning på hela 167% i höstvetete respektive 175% på slåttervall.

Figur 5, Viltskador i lantbruksgrödor efter gröda och år i Östergötlands län av vildsvin, Skördebortfall i ton.
Källa: jordbruksverket.se

Skador inom skogsbruket

Kunskaper om skador inom skogsbruket orsakade av vildsvin är mycket fåtaliga. Det finns idag inte några större studier i Sverige om vildsvinens påverkan på skogsbruket. Viss erfarenhet finns inhämtad från en enklare enkätundersökning utförd av SLU 2009. Där framgår uppskattningar om vildsvinens påverkan i skogsbruket. Därav ska följande stycket beaktas med försiktighet.

I relation till vildsvinens påverkan inom jordbruket är troligtvis skadorna på skog små. De skador som förekommer vanligtvis är skador som kan uppstå i samband med vildsvinsbök. Där skador på rötter och stammar kan uppstå med framtida rötangrepp som följd. Bökskador påträffas vanligtvis i granbestånd och lövskogar dominerade av ek- och bokbestånd. Även bök i nyplaneringar kan påverka etableringen av plantor, vilket kan leda till återplantering i väldigt hårt drabbade områden.

Viss påverkan kan även ske genom att vildsvinen "kliar" sig mot stammar som gör att barken till slut släpper och blottlägger stammen, med eventuell framtida rotröta som följd. Dessa skador påträffas oftast vid foderplatser där vildsvinen vanligtvis uppehåller sig mer frekvent.

En indirekt påverkan på skogsbruket är att vildsvinen i vissa fall bökar sönder skogsbilvägar, vilket vid hårt drabbade fall kan kräva återställningsarbete innan vägen kan nyttjas igen.

Vildsvinen kan även medföra positiva effekter i skogsmark. Bök kan fungera som viss markberedning och på sikt är positivt genom ökad mångfald samt att vildsvin äter skadeinsekter.

Fakta om vildsvin

Vildsvin är sociala djur och lever i flockar. De bildar matriarkat om ett par eller flera suggor med kultingar och fjolårdsdjur med en styrande ledarsugga, detta gör att avkomman blir väl omhändertagen. I grupper utan en erfaren äldre sugga kan årsgyltor bli betäckta under sitt första levnadsår. De unga galtarna lever oftast med flocken under sitt första levnadsår och lever därefter ofta som enstöringar.

Vildsvin är inte anpassade för stort snödjup. Under hårda vintrar kan vildsvinspopulationen minska temporärt. Med snöfattiga vintrar och milda, torra vårar, kan man förvänta sig fler djur och därmed svårare skadeläge på grödor och fler vildsvinsolyckor i trafiken.

Vildsvinet har en hög reproduktion, den högsta bland svenska klövvilt. Anna Malmsten undersökte i sin doktorsavhandling *On the reproduction of female wild boar (Sus scrofa) in Sweden 2017*, reproduktionen hos vildsvin. I genomsnitt föder vildsvinssuggor 5,4 kultingar per kull och de föds nästan alltid på våren. Majoriteten av parningarna sker alltså på hösten när äggstockarna aktiveras av de kortare dagarna. Äldre och större suggor fick fler kultingar än vad yngre och mindre suggor fick. Suggan föder sina kultingar i en grop eller ett ordnat bo med torrt gräs eller liknande.

En studie i Sörmland visade att 60 % av kultingarna överlevde till ett års ålder. Överlevnaden är sannolikt beroende av väderförhållandena under de första levnadsmånaderna och jakttrycket. Vildsvinen är nattaktiva och under dagtid vistas de i skyddade miljöer. De hävdar inga revir men har hemområden. Hemområdena är oftast stora, ibland uppemot ett par tusen hektar. De kan flytta sig flera kilometer under samma natt. Vilket innebär att en och samma grupp kan observeras vid flera åtlar och åkrar under samma natt. Olika flockar kan även besöka samma åtlar, då hemområden är överlappande.

Sjukdomar hos vildsvin

Afrikansk svinpest (ASF)

Vildsvin kan få samma sjukdomar som tamsvin. En tilltagande och hög koncentration av vildsvin ökar risken för smittspridning. Ute i Europa har under senare år afrikansk svinpest spridit sig till både tamsvinsproduktion och till vildsvin. Senast en tamgrisbesättning i Tyskland, 100km söder om Rostock (2021). I dagsläget finns det inga kända fall av afrikansk svinpest i Sverige.

Smittspridning kan ske via direktkontakt mellan djur eller genom indirekt kontakt via till exempel personer, transportbilar, redskap, kläder och charkuterier. Viruset är mycket tåligt och kan överleva i kyla, även nedfryst i flera år. Smittspridning genom matavfall är ett vanligt spridningssätt för viruset till nya områden. Det är därför förbjudet att medföra kött eller köttprodukter från tamsvin och vildsvin från vissa zoner inom de länder där smittan upptäckts.

Rapportera fall av sjuka eller döda vildsvin till SVA. Mer om afrikansk svinpest går att läsa på <https://www.sva.se/djurhalsa/epizootier/afrikansk-svinpest>

Salmonella

I Sverige har man påvisat salmonella hos vildsvin. *Salmonella choleraesuis* påvisades på en grisgård i Skåne 2020 och innan dess hade den varianten av salmonella inte påvisats i Sverige sedan slutet av 1970-talet. I samband med utbrotten hösten 2020 inleddes en övervakning med provtagning av frilevande vildsvin för att undersöka om smittan förekommer i vildsvinspopulationen. Övervakningen av *Salmonella choleraesuis* hos frilevande vildsvin har stegvis utökats över landet under 2021. Under 2022 har två fall konstaterats i Östergötland.

Generellt sett ger infektion med salmonella oftast inte upphov till några synbara symtom hos smittade vildsvin. Drabbade djur kan uppvisa diarré, hög feber, ovilja att äta, nedsatt allmäntillstånd, respiratoriska symtom, neurologiska symtom och blårröda missfärgningar i huden (som dock kan vara svåra att se på vildsvin). Dödligheten bland drabbade grisar kan vara hög. Sjukdomen kan drabba vildsvin i alla åldrar men drabbar framför allt djur yngre än 4 månader.

Salmonella är framförallt en tarmsmitta, det vill säga den sprids genom att vildsvinet får i sig bakterierna från något som förorenats med smittad avföring. Förutom via direktkontakt med smittade individer eller deras avföring kan smittspridning ske via till exempel förorenat foder eller vatten. Ansamlingar av vildsvin, i hägn eller vid foderplatser, kan bidra till att smittan överförs mellan djuren.

Rapportera fall av sjuka eller döda vildsvin till SVA. Mer info om Salmonella på vildsvin går att läsa på [Salmonella hos vildsvin - SVA](#)

Trikiner

Trikiner är små rundmaskar, vanligen *Trichinella spiralis* som kan infektera rovdjur och allätare inklusive gris och människa. Infektion uppstår genom att ett djur äter kött som innehåller levande trikinlarver.

Trikiner (*Trichinella* sp.) är en parasit som förekommer hos vildsvin (Fredriksson-Ahomaa 2019, Pejsak et al. 2019). Förekomsten är låg, men konsekvenserna för människa kan vara mycket allvarliga, och det är risken för överföring av trikiner som är anledningen till den nuvarande lagstiftningen rörande hantering av vildsvinskött (Livsmedelsverket 2019). Förutsatt att provtagning sker är det en låg risk för människa att infekteras, cirka 0,015 fall per miljoner invånare och år. Av de vildsvin som fälldes 2016 - 2018 i Sverige, så testades ungefär 95 % för trikiner. Av totalt 309 189 trikinprover under dessa tre år befanns 19 prover vara positiva (Livsmedelsverket 2019).

Enligt svensk lag måste vildsvinskött som säljs eller ges bort för konsumtion undersökas med avseende på trikiner. De officiella trikinkontrollerna får endast utföras av ackrediterade laboratorier eller av laboratorier som godkänds av Livsmedelsverket. Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) är nationellt referenslaboratorium för trikinanalys och organiserar varje år en obligatorisk provningsjämförelse för ackrediterade och godkända laboratorier. För vildsvinskött som enbart ska konsumeras i jägarens eget hushåll finns dock inget krav på trikinundersökning, men rekommenderas starkt.

Vildsvin som livsmedel

Vildsvin är allätare, generalister och större delen av deras föda består av vegetabilier som kolhydratrika rötter, örter, spannmål, frukter, rotfrukter, vallväxter men även mask, larver och insekter. Detta gör att vildsvin är ett klimatsmartkött och en värdefull resurs i form av livsmedel.

Vildsvinskött som resurs är begränsad i dagsläget, vildsvin behöver lämnas till en vilthanteringsanläggning om det inte ska konsumeras av jägaren. Det bidrar till att större delen av vildsvinsköttet konsumeras av jägarna själva. Jordbruksverket beräknade att ungefär 15 % av vildsvinsköttet når marknaden. Konsumtionen av viltkött minskar i landet och enligt statistik från 2017 utgjorde viltköttet (där vildsvinskött ingår) cirka 4 % av landets köttkonsumtion.

Åtgärder

I Naturvårdsverkets nationella förvaltningsplan finns flera exempel på åtgärder som ska bidra till att resultatmålen uppfylls, bland annat åtgärder som syftar till en lokal målstyrd vildsvinsförvaltning där man genom jakt reglerar tätheten. Vidare så listas nedan även andra former av åtgärder som är lämpliga för implementering av såväl enskilda markägare som av skötselområden eller andra förvaltningssammanslutningar.

Åtgärder för markägare och jakträttshavare

Vildsvinens hemområden är ofta större än 1 000 hektar, vilket innebär att förvaltningen av vildsvin måste planeras över stora områden. Även en liten population av vildsvin kan ställa till stora skador i lantbruket om förvaltningen förebyggande åtgärder missköts. Men om förvaltningen sköts i samförstånd och över större arealer kan skador minimeras.

Samverkan och samarbete

Ökad samverkan och samarbete på alla nivåer ska främjas i vildsvinsförvaltningen. Här följer några tips och exempel för ökad samverkan och samarbete i exempelvis ett befintligt skötselområde för älg- och/eller kronhjort:

- Koordinera jakt i större utvidgade områden.
- Fokusera på det ni är överens om.
- Lyssna på varandra och använd öppna frågor som börjar med "vad...", "hur...", "när..." "berätta...".
- Vad skulle det innebära för dig om vi:
 - Delar information om åtelplatser?
 - Hjälps åt att bemanna åtelplatser?
 - Hjälps åt att övervaka fält vid hög skaderisk?
 - Samverkar vid eftersök, omhändertagande av fällt vilt, lokaler, transporter till vilthanteringsanläggningar?
- Vilka kommunikationsvägar fungerar bäst för dig, hur informerar vi varandra enklast?
- Genomför enkäter, eventuellt anonymt om det främjar att få ett bra kunskapsunderlag.

Utan samverkan riskerar vildsvinen att snabbt öka i antal och därmed ökar även skadorna. Man riskerar även att flytta eventuella problem till andra områden, eftersom jakt, lösspringande hundar och folkdrev kan fungera störande på vildsvin som då söker sig till andra platser för att finna lugn och ro. Utan samverkan kan också en relativt svag stam orsaka stora skador lokalt.

Förebygga skador i lantbruket

Dialog om jakt

Vildsvinen kan ha en stor negativ påverkan på lantbruket. Som lantbrukare är det viktigt med en öppen dialog tillsammans med jakträttshavaren och jägarna om hur viltets påverkan kan förebyggas och begränsas. Lantbrukaren har bäst kännedom om var de flesta skadorna vanligtvis uppkommer samt vilken tid på året. Genom dialog kan exempelvis jakttryck, jaktorn, styrningsåkrar/viltåkrar, jaktmetoder, skrämselfåglar och växtodling planeras och regleras utifrån erfarenhet av skadebilden.

I de fall där förebyggande åtgärder inte får tillräcklig effekt kan jakt, i vissa fall skyddsjakt, bedrivas i de skadekänsliga områdena. Jakten fungerar då som en kraftig störning snarare än en reglering av stammen. Viktigt att beakta är att gällande lagstiftning även gäller under skyddsjakt. Här kan lantbrukaren ha en viktig roll i att bistå jägarna med var skadorna uppstår- och/eller uppstått och i vissa fall kunna underlätta jakten genom att anlägga skjutgator i den höga grödan som gör det svårt att identifiera vildsvinen. Även öppna skogsbryn intill åkermark kan underlätta jakten samt bidra till ökad biologisk mångfald och bättre skördar.

Hjälpjänster

Det är inte alltid lätt som lantbrukare, jakträttshavare eller markägare att få hjälp med jakt i skadedrabbade områden. Då kan vissa hjälpjänster, förslagsvis i skötselområden eller kretsar, tas fram i syfte att bistå med hjälp att jaga vildsvin i växande gröda. Ett exempel på detta kan vara en kontaktlista där intresserade personer i ett område kan skriva upp sig på i syfte att lantbrukare vid behov kan ta kontakt och få hjälp. Kontaktlistan kan också omfatta andra uppgifter för att möjliggöra jakt så som eftersöksekipage och utrymmen för tillvaratagning. Ett bra exempel på en hjälpjänst är Svenska Jägareförbundets tjänst, Vildsvinshjälpen.

Stängsel & störning

Elstängsel, viltstängsel och/eller skrämselfåglar såsom rörelseaktiverade ljus- och ljudsignaler som flyttas med täta mellanrum, kan vara alternativ för att hålla vildsvinen borta från mindre odlingar av specialgrödor, främst i frukt- och grönsaksproduktion. Ett bra elstängsel mot vildsvin har enligt Viltskadecenters rekommendationer eltrådar på en höjd av 30 cm och 50 cm över marken, samt möjligen även en tredje tråd på 70 cm höjd över marken. All störning kombinerad med jakt de första tillfällena kan få en högre effekt av skrämselfåglarna.

Lokalt målstyrd vildsvinsförvaltning

För att uppnå resultatmål behövs förvaltningsstrategier/-planer på lokal nivå. Planer och strategier bör beskriva samrådsförfarande och överenskommelser, exempelvis när och hur jakt och övriga förvaltningsåtgärder ska genomföras för att uppnå den gemensamma målsättningen. Nedan följer olika moment för att skapa plan/strategi för en adaptiv och lokal förvaltning:

1) Kunskap

Ta tillvara tillgänglig kunskap och lär av andra. Studera och lär av de lokala förutsättningarna samt utvärdera de skadeförebyggande åtgärderna.

2) Målsättning

Bestäm hur många vildsvin (andel vuxna och kön) som ska skjutas samt var.

3) Åtgärder

Klarlägg och utveckla jaktmetoderna. Utbilda och informera för ökad måluppfyllelse. Gör en samverkans- och kommunikationsplan och sätt villkor i jakträttsavtal för att stimulera måluppfyllelse.

4) Övervakning

Inventera för att så långt som möjligt fastställa stammens storlek. Kartlägg förekomst och omfattning av skador som orsakats av vildsvin.

5) Utvärdering

Genomför årsvis systematiska och kontinuerliga utvärderingar och dokumentera dessa. Använd erfarenheterna för att revidera och förbättra planen respektive strategin.

Reglera tätheten genom jakt

Den viktigaste åtgärden för att minska vildsvinens negativa effekter i skadedrabbade områden är att minska vildsvinsstammen. För att minska tätheten i vildsvinspopulationer är det viktigt att både årsungar, som står för tillväxten, samt reproduktiva suggor och gyltor skjuts. Om målsättningen tvärtom är att bibehålla alternativt öka vildsvinspopulationen i området bör minst 80 procent av den totala avskjutningen utgöras av årsungar.

Under perioden oktober till december är risken att skjuta suggor som har kultingar som lägst, då de flesta suggor inte har kultingar den tiden på året. Bedriv då en selektiv jakt under lugna jaktformer som till exempel åteljakt. Genom en jägarmässig avskjutning där jakten riktas mot årsungar, gyltor och ensamma suggor ges förutsättningar att minska den befintliga populationen samtidigt som kommande års tillväxt begränsas.

Vildsvin har hög anpassningsförmåga och kan välja att lämna sitt hemområde på grund av störningar från ökad jakt. Olika jaktmetoder kan ge varierande effekter på hur vildsvinen rör sig inom ett område liksom val av jaktmetod beroende på tid på året.

Vid all jakt gäller att *"Jakten skall bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande och så att människor och egendom inte utsätts för fara"* (27 § jaktlagen (1987:259)). Då en hög andel av vildsvinen skjuts under dygnets mörka timmar och de oftast uppträder i grupp eller flock, är det extra viktigt att jakten på vildsvin sker ansvarsfullt och med god jaktetik.

För att göra jakten efter vildsvin enklare och mer effektiv under dygnets mörka timmar, får numera vissa jaktmedel användas utan särskilt tillstånd från Länsstyrelsen. Elektronisk bildförstärkare, elektronisk bildomvandlare, värmekamera eller rörlig belysning i nära anslutning till jaktvapnet får användas vid jakt efter vildsvin. Mörkersikten (termiska sikten) får dock endast användas vid jakt efter vildsvin i öppen terräng eller vid åtel.

Planerat jakttryck

Genom att planera för när och med vilken metod jakt ska bedrivas så skapas förutsättningar för att i högre utsträckning nå målen gällande förekomst och skadenivåer. Planerna för jakten kan gälla större områden genom exempelvis utformning av rekommendationer i ett skötselområde. Det kan handla om att bestämma när åteljakt kan intensifieras eller när det är mindre lämpligt. Exempelvis att vildsvinsjakt i samband med vårbruket eller spannmålsens mjölkmoagnadsfas endast bör ske i anslutning till åkermark. Man kan också komma överens om, när, var och hur ofta området ska ha gemensamma jakter och om några förberedande insatser ska göras inför dessa jakter för att öka chanserna att den gemensamma jakten får önskad effekt.

Med beaktande av vildsvinens anpassningsförmåga bör jakttrycket regleras utifrån markstorlek, skadebild och vildsvinens rörelsemönster för att jakten ska bli effektiv. Ett allt för högt jakttryck, med hög frekvens av antal jakttillfällen kan i vissa fall minska effektiviteten i avskjutningssynpunkt men vara positivt i störningssynpunkt och lämpas då bra i skadekänsliga områden. I mindre skadekänsliga områden bör ett lågt jakttryck bedrivas med få antal välplanerade och samordnade jakttillfällen för att öka effektiviteten.

Åtling och utfodring

Åtling med små mängder foder är ett sätt att underlätta jakt efter vildsvin. På en åtelplats kan en selektiv jakt bedrivas där rätt individ kan fällas under lugna förhållanden. Åtelplatser ska inte placeras i närhet av fastighet- eller jaktmarksgräns eller trafikerade vägar. En samverkan kring åtelplatser kan vara viktigt för att minska risken för irritation och konflikter samt viltolyckor.

Skillnaden på åtelplats och utfodringsplats är att det bedrivs aktiv jakt på en åtelplats vilket det inte gör på en utfodringsplats. Syftet med en utfodringsplats är att gynna viltet med lättillgänglig föda. Länsstyrelsen anser att det endast under extrema väderförhållanden vintertid kan bli aktuellt med utfodring av vilt, då i form utav stödutfodring. Övriga tider på året anses viltet klara sig bra utan extra lättillgängligt foder serverat av människan.

En annan form av utfodring är styrningsutfodring som kan vara aktuellt och effektivt i vissa fall där man i syfte att styra viltet från ett skadekänsligt/drabbat område till ett annat område där viltet inte orsakar samma skada. Ett exempel på det är styrningsåkrar för gäss.

Länsstyrelsen avråder från all utfodring av vildsvin. Effekten av utfodring genererar förhållanden likt ständiga toppår med ökad chans för överlevnad och reproduktion, till exempel fler gyttor brunstar redan första levnadsåret och fler brunstar om i de fall första kullen förlorats. Med andra ord riskerar utfodring att ge en ökad stam och är därför inte förenligt med förvaltningsplanens målsättning.

Viktigt att beakta vid en foderplats är smittorisken av sjukdomar som ökar när flera individer samlas på en liten yta. Både salmonella och afrikansk svinpest är två smittsamma sjukdomar som sprids bland annat genom direktkontakt.

Fodermedel vid åtling

- Använd endast naturligt obearbetat fodermedel, såsom majs, ärtor, eller oförädlad spannmål.
- Användande av en foderspridare är en fördel då en liten fodergiva kan ges tidsinställt utefter vildsvinens aktiva födosök.
- Länsstyrelsen avråder från fodermedel såsom rotfrukter, då det inte anses vara bra för djurens hälsa. Dessutom bör inte den utlagda givan foder vara i den mängd att viltet inte hinner äta upp det på något eller några dygn, vilket är svårt att uppnå gällande rotfrukter.

Från och med den 1 oktober 2021 kan Länsstyrelsen i enskilda fall besluta om förbud mot eller villkor för utfodring av vildsvin, om det behövs för att förebygga trafikolyckor eller allvarliga skador på egendom. Beslutet ska avse ett begränsat område och vara tidsbegränsat.

Skriftliga jakträttsavtal

Markägaren har huvudansvar för viltvård, jakt och skador som uppstår på egen mark. I de fall mark eller jakträtt utarrenderas är det därför viktigt att sådana frågor regleras i skriftliga arrendekontrakt och jakträttsupplåtelseavtal. I avtalen kan till exempel riktlinjer för åtling, utfodring samt toleransnivå och ersättning för skador avtalas. Om skador av vildsvin blir oacceptabla bör markägare eller jordbruksarrendator ha möjlighet att bedriva skydds jakt eller vidta skadebegränsande åtgärder. Mallar för arrendeavtal finns bland annat framtagna av LRF och Svenska Jägareförbundet. Väl utformade avtal är en viktig del för att undvika motsättningar vid intressekonflikter.

Förebyggande åtgärder vid olycksdrabbade vägar

En åtel ska inte placeras där den ökar risken för trafikolyckor. Om trafikolyckor uppstår med vildsvin som antas vara på väg till en åtel bör den åteln avvecklas och förläggas på en mer lämplig plats. Val av odlingsgrödor påverkar viltets rörelsemönster och bör också anpassas om möjligt. Vid odling av attraktiv gröda för vildsvin i anslutning till högt trafikerad väg bör man tänka på att i den mån det går skapa en öppen zon mellan väg och gröda för att underlätta för trafikanterna att upptäcka passerande vilt.

Sammanfattning av åtgärder för markägare och jakträttshavare

- Koordinera samverkad jakt i större områden, ex skötselområden.
 - Besluta om gemensamma avskjutningsmål utefter de lokala förhållandena, riktad avskjutning på antal vuxna och kön samt unga vildsvin
 - Planera jakttrycket, när, var och hur?
 - Samordna åtelplatser, ansvarsområden, vem gör vad och när?
 - Hjälpas åt vid behov av skadeförebyggande jakt i gröda
 - "Eftersöksspool", upprätta kontaktlista med vältränade eftersöksekipage
- Inrikta avskjutningen på årsgrisar och unga djur. Vid selektiv jakt, inrikta er om möjligt på hondjur framför handjur. För att ytterligare begränsa tillväxten behöver även äldre hondjur skjutas, bedriv sådan jakt selektivt på förslagsvis åtelplats under perioden oktober-december då risken är som minst att suggan är kultingförande.
- Ingen åteljakt bör bedrivas under vegetationsperioden, då ska jakten ske i växande gröda för att störa vildsvinen från de skadekänsliga områdena.
- Drevjakter med hundar bör inte bedrivas så frekvent samt försök koordinera drevjakter över större områden.
- För att minimera risken för olyckor och skador, anlägg inte en åtelplats i närheten av skadekänsliga områden som åkermark, större vägar, järnväg, trädgårdar, fritidsboenden eller sport/grönområden.
- Öppen dialog mellan markägare, lantbrukare och jägare för att komma fram till de åtgärder och jaktmetoder som är bäst anpassade för området. Ett gott samarbete gynnar alla.
- Skriftliga avtal kan vara bra i syfte att förtydliga vad som förväntas av jakträttsinnehavaren respektive markägaren.

Åtgärder för minskad påverkan av vildsvin inom tätbebyggt område

Vildsvinen är anpassningsbara och tar för sig där mat finns tillgängligt. Det är inte helt ovanligt att de rör sig i tätbebyggt område i födosökande syfte. De kan då orsaka skador på tomter, idrottsanläggningar och trädgårdar. Det finns vissa förebyggande åtgärder för att hålla vildsvinen borta från sådana områden.

Nedan följer några exempel på vad markägare både enskilt och i samverkan med grannar kan göra:

- Ta bort fallfrukt, stängsla in komposten och röj bort sly
- Undvik utfodring av fåglar och andra vilda djur
- Sätt upp staket, se viltskadecenters rekommendationer
- Anordningar av belysning, luktmedel eller ljud som störning

I de fall där sådana metoder inte fungerar kan eventuellt jakt vara en sista utväg. Det krävs dock skottlossningstillstånd från polisen för att avlossa skott inom detaljplanerat område. Kontakta din kommun om du är osäker på vad som gäller för dig samt underrätta dig om vad som gäller i just dit fall. I övriga fall kontaktas jakträttshavare och/eller markägare. Detsamma gäller vid skador i trädgårdar på landsbygden, där jakt och stängsling kan vara de bästa lösningarna för att hålla vildsvinen utanför.

Beredskap hos kommuner

Kommuner som har eller riskerar att få problem med vildsvin bör ha en beredskap för att förebygga och hantera skador. Det kan till exempel vara bra att bilda en arbetsgrupp med representanter från förvaltningar som ansvarar för fastigheter, parker, fritid, miljö och kommunikation.

Kommuner bör etablera kontakt med jakträttshavare i tätortsnära områden eftersom vildsvin rör sig över stora områden. Kommuner bör även ha jägare att anlita vid akuta problem.

Information till allmänheten

Vildsvin är normalt sett inte aggressiva, men kan försvara sig om de känner sig trängda, är skadade eller har kultingar. Lösa hundar kan råka illa ut ifall de stör vildsvin. De är ofta nyfikna och orädda, och går inte undan för människor som annat klövvilt gör. De kan gärna ligga och trycka in i det längsta i exempelvis vass och grantätningar. Därför kan man komma nära utan att se vildsvinen, eller bli skrämmd när de plötsligt flyr för att de upplever att människan kommit för nära. Vildsvin har relativt dålig syn, men god hörsel och ett mycket bra luktsinne. De är normalt nattaktiva, men det förekommer att man kan se vildsvin även dagtid. Djuren är som mest rörliga vid skymning och gryning. Om du träffar på ett vildsvin, så bör du göra lite väsen av dig för att skrämma iväg det.

Att vara försiktig i trafiken vid kända vildsvinsstråk är viktigt, samt att följa trafikinformation vid olycksdrabbade vägar. Var extra observant när du färdas på väg invid grödor som är särskilt attraktiva för vildsvinen, såsom ärtor, majs och vete. Rapportera alltid viltolycka till polisen genom att ringa 112 utan dröjsmål, även om djuret inte är synbart skadat. Det är straffbart att inte anmäla en sammanstötning. Markera olycksplatsen med till exempel markeringsremsa för viltolycka.

Hittar du ett självdött eller sjukt vildsvin ute i naturen, bör du anmäla fyndet till Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA), via webben www.rapporteravilt.sva.se eller på telefon 018-67 40 00. Det är bästa chansen att upptäcka eventuella utbrott av afrikansk svinpest eller annan smitta på ett tidigt stadium, vilket är avgörande för möjligheterna att bekämpa sjukdomen.

Åtgärder i trafiken

Nationella viltolycksrådet (NVR) arbetar för att minska viltolyckorna. Arbetet sker i samverkan mellan de ingående samarbetsparterna, bland andra Polisen, Länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Trafikverket, LRF och jägarorganisationerna. I vissa län kan det finnas ett regionalt råd. Länsstyrelsens arbete med Grön infrastruktur bör vara en del i planeringen för vilt. Konkreta åtgärder som kan behandlas av det regionala Viltolycksrådet är till exempel röjning av vägkanter, skyltning och vägunderhåll.

Viltstängsel

Vägar och järnvägar utgör både vandringshinder och dödsfällor för vilda djur. Längs utsatta vägsträckor kan stängsel förebygga trafikolyckor. Dessa behöver kombineras med säkra passager för att ge effekt.

Planskilda viltövergångar

Genom att studera landskapets struktur och viltets rörelser kan lämpliga platser identifieras för att bygga broar eller tunnlar där viltet kan passera utan risk för olyckor. Både placering och utformning måste noga anpassas efter djurens beteende. I all samhällsplanering behöver den gröna infrastrukturen beaktas och viltövergångar vara en naturlig del i transportnätet.

Varningsskyltar

Varningsskyltar för vilt placeras ut där risken för trafikolyckor med vilt är förhöjd. Skyltarna kan sitta permanent eller sättas upp vid tillfälligt förhöjd olycksrisk.

Hastighetsbegränsningar

Lägre hastighet minskar antalet olyckor och gör att en eventuell kollision får mindre allvarliga följder. Varningsskyltar och hastighetsbegränsningar fungerar dock bara om vi uppmärksammar och respekterar dessa.

Rörelsedetektorer

Nationella försök pågår med "viltövergångsställen". Vid öppningar i stängsel placeras rörelsedetektorer som upptäcker vilda djur i närheten. Detektorerna kopplas till system som varnar trafikanter för vilt vid vägen och uppmanar till sänkt hastighet.

Dov- och vildsvinsprojektet

Länsstyrelsen Östergötland har under 2021 beslutat att starta upp ett projekt som syftar till att öka lokal samverkan i förvaltningen av dovhjort och vildsvin och på så sätt minska skadorna inom jord- och skogsbruk samt minska trafikolyckorna orsakade av dessa djur.

Syftet med projektet är att jakträttshavare/markägare på frivillig basis bildar geografiskt begränsade dovhjorts- och vildsvinsskötselområden och gör upp förvaltningsplaner efter att relevanta fakta har samlats in till exempel genom inventeringar, vilket kan leda till en effektivare förvaltning.

Under 2022 kommer Länsstyrelsen att påbörja projektet genom uppstartsmöten med kunniga föreläsare och inspirationsföredrag med målsättning att implementera lokala förvaltningsplaner

inom exempelvis redan befintliga älg- och kronhjortsskötselområden under år 2023. Detta kommer medföra många fördelar för att uppnå målen inom den regionala- och nationella förvaltningsplanen för vildsvin.

Inventeringsmetoder

Inventeringsresultat är viktiga underlag i en förvaltning, att veta vad som finns i parallell med skadebilden är en viktig utgångspunkt när man i en förvaltning upprättar en avskjutningsplan utefter uppsatta mål. Till skillnad från älgen saknas det idag officiella inventeringsmetoder för vildsvin. Inventeringsmetoder som faktisk påvisar vildsvinspopulationens storlek och sammansättning finns inte och är svåra att genomföra pga deras artspecifika levnadssätt. Vildsvinen rör sig över stora områden vilka också skilljer sig över året. De lever i matriarkat som gör att faktiska räkningar av individer kan bli missvisande och då inte pålitliga. Istället ska underlag för förvaltningen grundas på index av inventeringsresultat som påvisar trender i vilken riktning populationen är påväg. De pålitligaste underlagen vi har idag är avskjutningsstatistik och antalet trafikolyckor med inblandning av vildsvin. Dessa faktorer följer vildsvinspopulationens utveckling och är främst de redskap som vi kan luta oss emot i en förvaltning. För att dessa ska vara tillräckligt pålitliga behövs tillräckligt underlag från flera år tillbaka. Jägarnas rapportering av avskjutning till Svenska Jägareförbundets nationella databas, [Viltdata](#), utgör ett mycket viktigt underlag.

Lokalt kan försök till inventeringsmetoder genomföras som ett komplement till avskjutning samt trafikolyckor. Inventeringsmetoder som kan tillämpas är foderplatsinventeringar eller vildsvinsobs. Utifrån foderplatsinventeringen kan exempelvis stammens antal och dess årliga föryngring uppskattas. Med den årliga föryngringen som grund kan sedan en avskjutningsplan utformas för att styra stammen i önskad riktning. Metoden med vildsvinsobs kan bistå med trender över tid för att på så sätt skapa underlag för förvaltningen. Viktigt att tänka på är att sådant underlag inte är fullt pålitligt och bör inte enbart ligga till grund i en avskjutningsplan.

Åtelkameror

Eftersom vildsvinen är svårinventerade har inventeringsmetoder som tar hjälp av viltkameror börjat utvecklas. Det finns många fördelar med viltkameror jämfört med andra metoder, där en av de viktigaste är att de är lika effektiva under dygnets alla timmar, året om. Det finns en stor potential i att använda information från jägarnas viltkameror som sitter uppsatta vid åtlar eller foderplatser för att inventera vildsvin. För att den här inventeringsmetoden ska kunna användas behöver en metod för att bearbeta informationen utvecklas.

Privatpersoner behöver enligt kamerabevakningslagen (2018:1200) inget tillstånd för att sätta upp kameror på platser dit allmänheten har tillträde. Det finns dock krav på att bland annat kunna förklara ändamålet med kameraövervakningen och hur länge uppgifterna lagras, enligt dataskyddsförordningen (GDPR). Syftet med övervakningen måste bedömas vara av större vikt än det eventuella intrånget i den personliga integriteten.

Vid uppsättning av åtelkamera krävs:

- en skylt eller information om att det finns en viltkamera i området och vem det är som kameraövervakar
- kontaktuppgifter vid kameran för att kunna nå kamerans ägare.

Andra saker att tänka på är att:

- ha markägarens tillstånd att sätta upp kameran
- kameran inte sätts upp där många människor befinner sig, till exempel vid stigar, vandringsleder eller rastplatser
- kameran riktas så att risken för att ta bilder på människor eller fordon minimeras
- alla fotografier som innehåller människor eller fordon alltid raderas.

Kunskap och utbildning

För en god förvaltning av vildsvin behövs en ökad kunskap hos alla inblandade. Kunskap om vildsvinet som art, etisk jakt och förvaltning är viktiga inslag. Målgrupperna är främst lantbrukare, jägare och markägare. De olika intresseorganisationerna rekommenderas till att genomföra informationsinsatser, seminarier och studiecirkel för att förmedla såväl teoretisk som praktisk kunskap. Exempel kan vara studiebesök till lokala skadedrabbade lantbrukare, föreläsningar av personer med erfarenhet av vildsvinsförvaltning vid större fastigheter eller vildsvinsskötselområden och att tillvarata goda exempel där god kontroll har tagits över vildsvinsstammen.

Mer vildsvinskött till konsument

Vilthanteringsanläggning

Vildsvinskött ska i dagsläget lämnas till en vilthanteringsanläggning om det inte ska konsumeras av jägaren. En stor del av vildsvinsköttet konsumeras av jägarna själva.

En vilthanteringsanläggning är en anläggning som godkänts av Livsmedelsverket för verksamheter inom styck och paketering av fällt vilt. Även hägnat vilt som i vissa fall betraktas som frilevande vilt kan hanteras i dessa anläggningar. Djuren ska vara nedlagda i samband med jakt, djuren ska komma in med pälsen eller fjäderdräkten på. Har viltet undersökts av utbildad person (viltundersökare) utan anmärkning ska ifyllt intyg medföras kroppen, utan medföljande inre organ. Har viltet dock inte undersökts måste samtliga organ medfölja kroppen (organen frångått från kroppen) för vidare undersökning på vilthanteringsanläggningen. Den flådda slaktkroppen besiktigas vidare av livsmedelsverkets kontrollpersonal.

Länsstyrelsen har för avsikt att publicera en översikt över samtliga godkända vilthanteringsanläggningar samt uppsamlingsdepåer där jägare har möjlighet att få avsättning för de fällda vildsvinen. En enklare bild över tillgängliga vilthanteringsanläggningar och uppsamlingsdepåer kommer förenkla för jägarna och på så sätt öka tillgången av vildsvinskött till konsument.

I dagsläget finns en liknande översikt att hitta på livsmedelsverkets hemsida samt på Svenskt Viltkött Ekonomiska förenings hemsida: [Se Godkända vilthanteringsanläggningar här](#)

Livsmedelsstrategin

Livsmedelsstrategin syftar bland annat till att mer vildsvinskött ska nå konsumenter. Det ska ske genom satsningar på marknadsföring, informationsspridning, stärkt kommunikation och samarbete i hela livsmedelskedjan. Åtgärder kopplade till livsmedelsstrategin bör därför vara en del av den regionala vildsvinsförvaltningen.

Regeringen har gett Jordbruksverket, Livsmedelsverket, SVA och Länsstyrelserna i uppdrag att arbeta för att mer vildsvinskött ska nå fram till konsumenterna, det så kallade *Vildsvinspaketet*. Syftet är att ge konsumenterna större tillgång till och utbud av vildsvin som livsmedel.

Inom Landsbygdsprogrammet har det till Länsstyrelsen delats ut medel kopplade till vildsvin. En del av medlen är investeringsstöd, som företag i länet kan söka för att underlätta vildsvinsköttets väg till konsument. Det kan handla om investeringar i vilthanteringsanläggningar, uppsamlingscentraler samt investeringar i detaljhandel och restaurang för att kunna hantera slaktkroppar av vildsvin. Länsstyrelsen Östergötland har avsatt över 2,7 miljoner kronor i stödet.

Länsstyrelsen ska även kartlägga befintliga uppsamlingscentraler och anpassa ett IT-system för registrering av jägare som säljer vildsvinskött.

Statens veterinärmedicinska anstalt ska undersöka förutsättningarna för att utveckla ett digitalt system för spårbarhet av vildsvinskött.

Från den 1 juli 2021 kan ackrediterade laboratorier ansöka om subventioner för analyser av trikiner och cesium i vildsvinskött från Livsmedelsverket. Enskilda jägare behöver inte ansöka om subvention.

Förebyggande arbete om afrikansk svinpest

Den afrikanska svinpesten har samma symtombild som klassisk svinpest, men har sitt ursprung söder om Sahara i Afrika. Symtomen kan variera från att förloppet går mycket fort och vildsvinet dör innan några symtom hunnit observeras, till en varierande sjukdomsbild som kan fortgå under flera månader. Hög feber, upphörd foderlust och nedsatt allmäntillstånd är vanliga symtom. Gången blir ostadig och okoordinerad. Andningssvårigheter, ögonflöde, kräkningar, diarré samt blödningar från mun och ändtarm är andra synliga symtom. Vildsvin och tamgris får samma symtom.

Smittspridning kan ske via direktkontakt mellan djur eller genom indirekt kontakt via till exempel personer, transportbilar, redskap och kläder. Virusets överlevnad i kyla, även nedfrysning i flera år. Smittspridning genom matavfall är ett mycket vanligt spridningssätt för viruset till nya områden. Det är därför förbjudet att medföra kött eller köttprodukter från tamsvin och vildsvin från vissa zoner inom de länder där smittan upptäckts.

Vad allmänheten kan göra för att förebygga utbrott

Smittspridning kan ske via direktkontakt mellan djur, och/eller genom indirekt överföring via till exempel personer, transportbilar och redskap. Eftersom viruset kan överleva flera år i kylt eller fryst kött och i många rökta eller saltade produkter så är matavfall ett mycket vanligt spridningssätt till nya områden. Det är därför förbjudet att föra med sig kött och köttprodukter från tamsvin och vildsvin från vissa zoner inom de länder där smittan upptäckts.

För att bidra till att afrikansk svinpest inte sprids till Östergötlands län eller andra delar av Sverige, tänk på följande:

- Om du hittar ett dött vildsvin – anmäl det till Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA www.rapporteravilt.sva.se eller telefon 018-67 40 00 (dagtid)/018-67 40 01 (jour). En bedömning om provtagning behövs sker i samråd med SVA.
- Släng eller lämna inte matavfall i naturen eller vid rastplatser utmed vägarna
- Mata inte vildsvin eller grisar med matrester
- Kompostera matavfall i slutna behållare
- Om du upptäcker bristfällig avfallshantering, kontakta miljökontoret i din kommun
- Efter vistelse i skog och mark utomlands, exempelvis jakt:
 - Var noga med rengöring av utrustning, kläder, skor och stövlar före återresa till Sverige. Tvätta helst kläder i maskin. Utrustning kan saneras genom att ligga i bastu, över 60 grader i 30 minuter.
 - Ta inte med kött eller obehandlade troféer till Sverige.
 - Vänta 48 timmar efter jaktresa eller besök i utländsk grisbesättning innan du besöker gård med grisar, hanterar foder för vildsvin eller besöker utfodringsplats för vildsvin.
 - Rengör utrustning, halsband, västar och liknande om du haft med dig jakthund utomlands. Tvätta även hunden ren.

Myndigheters arbete med afrikansk svinpest

Afrikansk svinpest (ASF) räknas som en epizooti och lyder under epizootilagen. En epizooti är en allmänfarlig djursjukdom som kan utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället. Olika myndigheter övervakar och förebygger att smitta inte ska komma in i Sverige. Nedan följer de aktuella myndigheternas arbete gällande epizootier, innefattande afrikansk svinpest.

Jordbruksverket

Jordbruksverket är den myndighet som har huvudansvaret för att hantera smitta. De fattar beslut, leder och samordnar bekämpningen i nära samverkan med andra myndigheter och aktuella näringar vid ett eventuellt utbrott. Jordbruksverket ansvarar även för övervakningen av sjukdomsläget i Sverige. I Jordbruksverkets nationella beredskapsplan beskrivs vad som behöver göras, vilka myndigheter och organisationer som deltar samt ansvar och roller vid ett eventuellt utbrott. Jordbruksverket kan i vissa fall delegera till länsstyrelsen att fatta beslut.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)

SVA är en expertmyndighet och ett nationellt referenslaboratorium enligt de EG-direktiv som reglerar kontroll och bekämpning av epizootiska sjukdomar. De analyserar proverna och är de som först får svar om ASF påvisats. När SVA fått bekräftat att en epizootisk sjukdom förekommer i landet ska Jordbruksverket och berörd länsstyrelse skyndsamt informeras om situationen.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har en samordnande roll regionalt och lokalt. Myndigheten har tillgång till betydelsefulla nätverk och kan samverka med bland annat kommuner, veterinärer, näringen, Jordbruksverket och andra sektorsansvariga myndigheter. Länsstyrelsen har en epizootiberedskapsplan innehållande rutiner för hur ett utbrott av en allvarlig smittsam sjukdom hos djur ska hanteras på regional nivå. Denna gäller bland annat för utbrott av afrikansk svinpest. Se Länsstyrelsens hemsida för aktuell information [här](#).

Länsstyrelsens områdesansvar innebär att samordna kontakter mellan andra samhällssektorer som drabbas i händelse av ett utbrott (transporter, turism, lantbrukare, jägare m.fl.) under Jordbruksverkets ledning. Länsstyrelsens roll har betydelse för att epizootibekämpning ska kunna genomföras på ett effektivt sätt. Vid ett utbrott av epizootisk sjukdom i andra delar av landet ska länsstyrelsen om möjligt hålla sig informerade genom deltagande i samverkansmöten om Jordbruksverket meddelar detta.

Länsstyrelsen arbetar kontinuerligt med förebyggande åtgärder, framför allt i form av informationsinsatser och samarbete med till exempel andra myndigheter som kommuner, naturförvaltare, rederier och flygplatser. Under den kommande förvaltningsperioden avser Länsstyrelsen att fortsätta och stärka detta arbete.

Uppföljning

Nationella Viltolycksrådet (NVR), viltolycka.se - Statistik över viltolyckor

Viltdata.se - Avskjutningsstatistik som uppföljning av vildsvinspopulationen

Jordbruksverket - Kontroll av utvecklingen av afrikansk svinpest

Jordbruksverket/SCB – Skador på gröda, 2025

SVA – Kontroll och uppföljning av sjukdomar

Referenser

Jordbruksverket. (2021). Jordbruksverkets officiella statistik. Hämtat från

<https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik-2021>

Nationell förvaltningsplan för vildsvin (2021). Hämtat från *Nationell förvaltningsplan för vildsvin, reviderad version* - Naturvårdsverket (naturvardsverket.se)

Nationella viltolycksrådet. (2021). Viltolycka.se. Hämtat från <https://www.viltolycka.se/>

Statens veterinärmedicinska anstalt. (2021). SVA. Hämtat från <https://www.sva.se/> 2021

Viltdata, SJF. (2021). Viltdata. Hämtat från <https://rapport.viltdata.se/> 2021

SLU, Viltskadecenter. Hämtat från [Vildsvinsskador på gröda | Externwebben \(slu.se\)](http://Vildsvinsskador%20p%C3%A5%20gr%C3%B6da%20|%20Externwebben%20(slu.se))

Jordbruksverket. Rapport 2013:28, *Från skog till krog – Vilka hinder motverkar mer vildsvinskött på marknaden?*

Naturvårdsverket. Svensk konsumtion av köttprodukter per person.

<https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Kottprodukter-konsumtion-perperson/?visuallyDisabledSeries=e118b5102aea18d9>

Anna Malmsten, On the reproduction of female wild boar (*Sus scrofa*) in Sweden 2017

[Karta över trikinfynd hos vildsvin och björn - SVA](#)